

Red. Anika Liversage og Mikkel Rytter

ægteskab og migration

Konsekvenser af de danske
familiesammenføringsregler
2002–2012

Aarhus Universitetsforlag

Ægteskab og migration

Ægteskab og migration

*Konsekvenser af de danske familiesammenføringsregler
2002-2012*

Redigeret af Anika Liversage og Mikkel Rytter

Aarhus Universitetsforlag |

Ægteskab og migration

© Forfatterne og Aarhus Universitetsforlag 2014

Sats: Narayana Press

Omslag af Camilla Jørgensen, Trefold

E-bogsproduktion: Narayana Press

ISBN 978 87 7124 376 5

ISSN 1904-7762

Sociologiske Studier nr. 5

Sociologiske Studier giver den bedste sociologiske forskning – nationalt og internationalt – en platform og profilerer Aarhus Universitet som et knudepunkt inden for feltet. Bogserien er fagfællebedømt og omfatter monografier såvel som antologier affattet på både dansk og engelsk.

Aarhus Universitetsforlag

www.unipress.dk

Aarhus

Langelandsgade 177

8200 Aarhus N

Bogen er udgivet med støtte fra:

Aarhus Universitets Forskningsfond

Forskningsrådet for Samfund og Erhverv via post.doc.-bevilling til Anika Liversage,

SFI – Det Nationale Forskningscenter for Velfærd

Indhold

Indledning: ægteskab, migration og familiedannelse	<u>7</u>
<i>Mikkel Rytter og Anika Liversage</i>	

Del I

Lovgivning, regler og politik

Folketingsdebatter om transnationale ægteskaber	<u>33</u>
<i>Martin Bak Jørgensen</i>	

Ændringer i ægteskabs- og uddannelsesmønstre hos etniske minoriteter	<u>53</u>
<i>Bolette Danckert og Vibeke Jakobsen</i>	

Beskæftigelsesmæssige effekter af de skærpede betingelser for familiesammenføring	<u>75</u>
<i>Malene Rode Larsen og Heidi Hesselberg Lauritzen</i>	

Del II

Partnervalg og ægteskab

 Lov og liv: familiesammenføringsreglernes betydning for selvopfattelsen blandt minoritetsunge	<u>99</u>
<i>Garbi Schmidt</i>	

 Med loven i hånd: køn, magt og opholdstilladelser i skilsmisser blandt tyrkere i Danmark	<u>117</u>
<i>Anika Liversage</i>	

 Kvindelige ægteskabsmigranter og voldelige realiteter	<u>139</u>
<i>Sofie Danneskiold-Samsøe, Yvonne Mørck og Bo Wagner Sørensen</i>	

Moralske grænser og ægteskabelig migration: cubanere i Danmark [161](#)
Nadine Fernandez

Del III ‘Sverigesmodellen’: taktiske modtræk til gældende regler

Medborgerskab, familiesammenføring og ‘exit’ til Sverige [185](#)
Rikke Wagner

**Tilhørsforhold og fremtidshorisonter blandt familiesammenførte
ægtefæller i Sverige** [203](#)
Tina Gudrun Jensen

Formodning om tvang: fætter-kusine-ægteskaber og omlagte livsbaner [221](#)
Anika Liversage og Mikkel Rytter

Om forfatterne [243](#)

Indledning: ægteskab, migration og familiedannelse

Mikkel Rytter og Anika Liversage

I en stadig mere globaliseret verden er transnationale ægteskaber, dvs. ægteskab indgået mellem to personer bosat i forskellige lande og af forskellig nationalitet, blevet almindeligt. Samtidig er ægteskabsmigration, dvs. migration relateret til et indgået transnationalt ægteskab, én af de få måder, hvorved folk fra hele verden på legal vis kan komme permanent til lande i det eftertragtede Europa. Derfor er det ikke underligt, at netop ægteskabsmigration har fået stor politisk bevågenhed og er blevet søgt reguleret af europæiske stater blandt andet via krav i forhold til at opnå familiesammenføring.¹

Danmark har siden sommeren 2002 haft nogle af Europas skrappeste regler på familiesammenføringsområdet. Reglerne blev udformet af den dengang nyvalgte VK-regering. Siden har flere andre partier bakket op om linjen, tydeligst ved at ellers stærkt omdiskuterede tiltag som 24-års-reglen og tilknytningskravet har fået lov at blive stående, efter at den socialdemokratiske ledede SRSF-regering tog over i 2011.

Da reglerne blev indført, skete det som kulminationen på debatter og bekymringer om generationskonflikter, kønsrelationer og ægteskabsproblemer i indvandrerfamilier op gennem 1990'erne. Ønsket om ved lov at forhindre tvangsægteskaber har været der gennem alle årene, men terrorangrebene i USA den 11. september 2001 styrkede målsætningen om at regulere indvandringen fra lande uden for Europa. Der har således alle årene været to parallelle forklaringsrammer, som bliver mobiliseret, når man skal forklare og begrunde den stramme lovgivning. På den ene side en *humanistisk diskurs*, hvor reglerne præsenteres som et middel til at beskytte minoritetsunge mod at blive giftet bort mod deres vilje med ægtefæller fra deres forældres oprindelseslande. På den anden side en *nationalistisk diskurs*, hvor reglerne skal begrænse indrejse og ophold til udlændinge – ikke mindst fra lande med overvejende muslimske befolkninger (jf. Hervik og Rytter 2004). Den nationalistiske diskurs er præget af “kulturel ængstelse”

1 Tak til Marianne Holm Pedersen, seniorforsker ved Dansk Folkemindesamling på Det Kongelige Bibliotek, Eva Ersbøl, seniorforsker ved Det Danske Institut for Menneskerettigheder samt en anonym fagfællebedømmer for at læse og kommentere på forskellige udgaver af denne indledning.

(Grillo 2003), idet en stram lovgivning omkring ægtefællesammenføring præsenteres som et middel til at opretholde og bevare den danske nations kultur, suverænitæt og sprog, der i stigende grad af flere opleves som truet af globaliseringens dynamikker som f.eks. outsourcing af danske arbejdspladser eller indflydelse fra overnationale organer som EU og FN.

Hvor det op gennem 1990'erne var den humanistiske diskurs, der vandt mest genklang, blev det efter terrorangrebene i New York og Washington 2001 og i Londons undergrund i 2005 ikke overraskende den nationalistisk-protektionistiske diskurs, der kom til at dominere de offentlige debatter og politiske rationaler (jf. Gad 2011). Hvor det tidligere overvejende var Dansk Folkeparti, der agiterede for stramminger vedrørende ægtefællesammenføring med det formål at værne om dansk kultur, identitet og velfærd, er det i dag blevet en legitim bevæggrund og motivationsfaktor for politikere fra hovedparten af Folketingets partier. Reglerne om familiesammenføring er i høj grad blevet et politisk redskab til at begrænse indvandring til Danmark fra lande uden for det nordiske fælleskab og EU.

Ægtefællesammenføring handler imidlertid ikke kun om national politik eller regulering af indvandring. Det er i første omgang langt overvejende et udslag af, at to mennesker fra forskellige dele af verden finder hinanden og ønsker at bygge en tilværelse og fremtid sammen. Forlader vi nationalstatens perspektiv og går ned i øjenhøjde med de ægtepar, der især siden 2002 er blevet berørt af lovgivningen, finder vi mange forskellige svar på og motiver til folks valg af ægtefæller: Fra ægteskaber som strategisk arrangerede alliancer for at knytte to familier tættere sammen til ægteskab som resultat af en stormfuld forelskelse under rejser i fremmede lande.

Uanset motivation og baggrund for ægteskaberne har de stramme regler for familiesammenføring i mere end et årti opstillet konkrete rammer for ægteskab og familieliv og betydet, at tusindvis af danske borgere er stødt på en lovgivning, der måske har tvunget dem til at ændre deres planer om at bosætte sig i Danmark.

Selvom ægtefællesammenføringsreglerne i dag er blevet et mere eller mindre accepteret udgangspunkt for politiske debatter om indvandringen til Danmark, er der fortsat en lang række uafklarede spørgsmål knyttet til reglerne, og hvordan de indvirker på folks liv og familiedannelse.

Overordnet gør vi med denne bog status og undersøger, hvilke effekter reglerne har haft. Hvilke politiske målsætninger er blevet indfriet, og hvilke uforudsete følgevirkninger har lovgivningen fået? Dette giver anledning til at undersøge, hvilken betydning reglerne har haft for minoritetsunges ægteskabsmønstre – gifter de sig i en senere alder end tidligere, og er deres uddannelsesniveaust steget? Hvordan har det massive politiske fokus og de mange love og regler formet samliv og intimitet mellem nygifte ægtefæller og deres familier? Velvidende at reglerne umuliggør mange

ægteskabsplaner om at bo sammen i Danmark, rejser det også spørgsmål om, hvilke modtræk nygifte par kan iværksætte for måske alligevel at kunne leve sammen. Det må også undersøges, hvad det betyder for danske borgeres opfattelser af identitet, tilhørsforhold og medborgerskab, når deres udenlandske ægtefælle måske slet ikke kan få opholdstilladelse i Danmark.

Denne antologi samler en række danske og udenlandske forskere, der over de sidste ti år har arbejdet med projekter om ægteskab, familiedannelse, migration og statslig regulering i Danmark. Forskerne kommer fra så forskellige baggrunde som sociologi, økonomi, politologi og antropologi, og de anvender en palet af teoretiske tilgange. Metoderne er både kvalitative og kvantitative og spænder fra diskursanalyser over interviewundersøgelser til casestudier og analyser af registerdata.

Bogens bidrag er dermed ganske forskelligartede. Fælles for dem er imidlertid, at deres forskningsobjekt er transnationale ægteskaber og familiedannelse i den konkrete historiske periode fra 2002-2012. Bogens bidrag er udvalgt, fordi de hver især belyser nogle af de tilsigtede og utilsigtede konsekvenser ved de danske familiesammenføringsregler, og fordi de samlet set kaster et tiltrængt lys over den kompleksitet, der kendetegner fænomenet ægteskabsmigration.

Dette indledende kapitel indrammer bogens ti bidrag ved først at præsentere nogle forskningsmæssige tilgange til studiet af transnationale ægteskaber og globale familieformationer. Dernæst zoomes ind på den specifikke danske kontekst ved at skitsere de politikker på familiesammenføringsområdet, som har gjort Danmark til 'foregangsland' på området i Europa. Endelig præsenteres bogens artikler i tre temaer henholdsvis 'Lovgivning, regler og politik', 'Partnervalg og ægteskab' samt 'Sverigesmodellen: taktiske modtræk til gældende regler'.

Ægteskab og familie i en globaliseret verden

I takt med at transnationale ægteskaber de senere årtier er blevet et udbredt fænomen, er studiet af denne form for ægteskab også blevet et vigtigt forskningsfelt inden for migrationsforskningen, hvilket adskillige internationale monografier, antologier og særnumre af tidsskrifter publiceret over de senere år bevidner (se Bredal 2006; Charsley 2012, 2013; Constable 2003, 2004; Palriwala og Uberoi 2008; Rozario og Geoffrey 2012; Schmidt 2011; Shaw and Charsley 2006). Studiet af transnationale ægteskaber er endvidere del af et forskningsfelt som beskæftiger sig med 'den transnationale familie' (Bryceson og Vuorela 2002; Chamberlain og Leydesdorff 2004; Rytter 2013) eller 'den globale familie' (Sørensen 2005; Eastmond og Åkesson 2007; Olwig 2007). I begge disse familietyper er ægteskabet en central institution, der enten kan optræde som middel til at etablere nye transnationale familieforbindelser eller

som mulighed for at styrke allerede eksisterende bånd mellem steder og mennesker bosat i forskellige lande.

Udbredelsen af transnationale ægteskaber mellem to personer fra forskellige lande har naturligvis mange årsager, og vi nævner derfor her blot tre: en øget bevægelse og mobilitet, en familieinstitution i forandring og et medielandskab, der præsenterer os for drømme og fantasier om alternative parforhold og ægteskaber.

Øget mobilitet: Det er i dag anerkendt og accepteret, at vi alle – i varierende grad – er forbundet med verden omkring os. Et vilkår ved sen-moderniteten er, at turistrejser, handelsforbindelser, fødevarer, medier, migration, klima, krige, politik og økonomi knytter mennesker, steder, problematikker og idéer fra hele verden sammen på kryds og tværs. De mangfoldige “forestillede fællesskaber” (jf. Anderson 1991) opretholdes og formidles via diverse sociale, organisatoriske, institutionelle og familiebaserede netværker og bidrager til en tidlig og rumlig kompression samt oplevelsen af, at verden er blevet mindre (Harvey 1989). Fjerne steder er blot en flybillet, et klik på computeren eller en dagdrøm væk.

Andreas Wimmer og Nina Glick Schiller har påpeget, hvordan en del samfundsvidenskabelig tænkning tidligere har lidt under en ‘metodologisk nationalisme’, idet nationalstaten blev ophøjet til en naturlig ramme for folks liv, forståelser og orientering i verden (Wimmer og Glick Schiller 2003). En alternativ tilgang til forståelse af den aktuelle mobilitet og bevægelse er imidlertid foreslået med det såkaldte ‘transnationale perspektiv’, der er blevet særligt udbredt inden for migrationsforskningen. Transnationale fællesskaber refererer ikke blot til individer, der lever inden for en social formation på tværs af landegrænser, men også til det forhold, at en gruppe mennesker med fælles forbindelse til et oprindelsessted ofte deler kollektive oplevelser og erfaringer, som er med til at forme måden, hvorved de ser og forstår sig selv som gruppe (Levitt 2001: 10). I dette perspektiv eksisterer der regulære transnationale sociale felter defineret som “multiple interlocking networks of social relationships through which ideas, practices and resources are unequally exchanged, organised and transformed” (Levitt og Glick Schiller 2004: 1009). Transnationale ægteskaber er således i nogle tilfælde en videreførelse af eksisterende transnationale felter og i andre tilfælde en begivenhed, der konstituerer globale forbindelser.

Familieinstitution i forandring: Transnationale ægteskaber er et aspekt af en mere omfattende ændring af familieinstitutionen. Familien ikke længere er en stabil enhed – hvis den nogensinde har været det. Over hele Europa er kernefamilien i opbrud og under forandring, og alternative former for familieskab bliver mere og mere almindelige og accepterede (Grillo 2008). I Danmark er ægteskab f.eks. ofte noget, par først indgår efter fødslen af deres første barn, og alligevel ender næsten hver andet ægteskab i skilsmisse (Ottosen 2011). Mange lever dele af deres liv som enlige, ligesom ‘seriel

monogami' – at have en række skiftende partnere – i vidt omfang har erstattet tidligere tiders livslange ægteskaber. Med skiftende partnere over et livsforløb følger ofte også børn. Det er derfor i dag ikke sjældent at have både hel- og halvsøskende, ligesom nye termer som bonusbørn, pap-søskende og weekendforældre er blevet en del af sproget. Med Zygmunt Bauman (2006) kan vi konkludere, at familieinstitutionen ikke længere er en fasttømret enhed, men at den er blevet 'flydende' i den fremskredne modernitet. Dens flydende karakter giver løfter om vores (i princippet) uendelige valgmuligheder, men rummer samtidig kimen til en nagende usikkerhed om, hvorvidt vi vitterligt træffer de rette valg og realiserer vores potentiale. Det transnationale ægteskab er dermed blot ét aspekt af mere favnende familieformationer.

Endelig er der *medielandskabet*: Vi lever i en globaliseret verden eksponeret for mediestrømme af lyd, billeder og populærkultur, der er med til at op- og udbygge drømme og fantasier. Den globaliserede verden er ifølge Arjun Appadurai (1996) kendetegnet ved dens mangfoldige omskiftelige landskaber ('scapes'). Vi konfronteres løbende med et udbud af forskellige 'marriage-scapes' og 'family-scapes', der ansporer til at se og forestille os nye fremtider og livsmuligheder. Et eksempel er, hvordan den indiske Bollywood-industri med sit tilbagevendende tema om romantisk kærlighed på bekostning af mere familiefunderede arrangerede ægteskaber givet spiller en væsentlig rolle i sydasiatiske unges drømme og ønsker om selv at vælge ægtefælle (jf. Mand 2012). Ifølge Anthony Giddens er der her tale om en grundlæggende forandring i vores intimitetssfærer, hvor man – i hvert fald i dele af verdens befolkning – ikke længere er bundet af forpligtelsen over for kollektiver som familie og slægt, men alene over for sig selv. Dette leder til, hvad han kalder 'rene forhold' (*pure relationships*), kendetegnet ved, at ægtefæller ikke svarer for andre end sig selv og deres egne interesser, følelser, lyst og begær (Giddens 1992).

Samlet betyder en øget bevægelse og mobilitet, den stadig mere flydende familie samt en ekspansiv medie- og populærkultur, der præsenterer os for et væld af muligheder på bekostning af mere konventionelle ægteskabspræferencer og partnervalg, at forskellige former for transnationale ægteskaber har været i vækst de senere årtier. Samtidig har nationalstater over hele Europa – netop grundet det stigende antal af transnationale ægteskaber – anvendt indrejse- og familiesammenføringsregler til at regulere og begrænse adgangen (jf. Kofman 2004). Denne antologi indskriver sig i rækken af studier om transnationale ægteskaber og familieformer, dog med det særlige fokus, at alle bidrag har en dansk forankring, idet én part i de transnationale ægtepar er – eller har været – bosiddende i Danmark. Og at alle bidrag diskuterer, hvordan de aktuelle familiesammenføringsregler indvirker på transnationale ægtepars liv, hverdag og fremtidsplaner.